

Zadeva: Mnenje o Zakonu o malem delu

Debata o dilemi malo vs. študentsko delo zaposluje aktiviste in aktivistke v študentskem organiziranju že več kot pol leta in za mnoge postaja izčrpujoča, saj študentski aktivisti posvečamo ogromno časa političnim debatam in zapostavljamo siceršnje aktivnosti. Študenti smo vseskozi opozarjali na probleme predloga zakona, na različnih nivojih (Študentska organizacija Slovenije, ŠOU v Ljubljani, Zveza ŠKIS, lokalni klubi, avtonomne študentske iniciative, ...) predstavljali lastne poglede in poskušali vplivati na spremembe. Aktivisti Kluba idrijskih študentov smo tako svoja mnenja predstavili poslancema v državnem zboru, županu Občine Idrija, pa tudi samemu ministru dr. Svetliku. Nanj smo poleg predlogov v ustni obliki naslovili tudi dopis, v katerem smo opozorili na nekatere napake zakona (minister dr. Svetlik je del le-teh v naslednji verziji predloga zakona upošteval, večine pa ne).

Nedavno sprejeti Zakon o malem delu zato za Klub idrijskih študentov ostaja nesprejemljiva oblika dela, ki posega v študentove možnosti za izobraževanje in ne rešuje problemov študentskega dela, kot to zatrjujejo predlagatelji.

Če strnemo mnenje Kluba idrijskih študentov o Zakonu o malem delu, menimo, da:

- **Zakon o malem delu ne izboljšuje napak študentskega dela.**
 - **Malo delo je oblika negotove in prekerne zaposlitve.**

Predlagatelj zakona je vseskozi zatrjeval, da je študentsko delo izkoriščajoče in da novo malo delo te probleme rešuje. Žal ugotavljamo, da sta tako študentsko kot tudi malo delo obliki dela, ki omogočata izkoriščanje študentov. Razlika, ki jo vidimo, je v tem, da je študentsko delo namenjeno le študentom kot dodaten zaslužek ob študiju (delo prek študentskega servisa je namreč vezano na študentski status), medtem ko je malo delo koncept negotove zaposlitve razširilo tudi na druge družbene skupine. Bojimo se, da bo malo delo postalo prevladujoča (a nezadostna in nedostojna) oblika zaposlitve za ranljive skupine oz. da se bo pogostost dela na črno še povečala – kar bo študentu pustilo v negotovem položaju. V Nemčiji so ugotovili, da se prehoda v redno obliko zaposlitve ne da nadzirati, saj inšpektorji s težavo odkrivajo kršitelje, ki bi prekoračili 15 urno omejitev. Prav tako so izkušnje iz Nemčije pokazale, da je prehod v redno zaposlitev le 10 odstoten, med tem ko so zadnje raziskave pokazale, da je prehod iz študentskega dela v redno delovno razmerje več kot 60 odstoten (vir: Študentska organizacija Slovenije). Danes je inšpektorjev zgolj 80, le-ti pa bodo morali nadzirati potencialnih 800.000 malih delavcev v preko 140.000 podjetjih in organizacijah. Uveljavljanje delovne zakonodaje pa se je prav v zadnjem letu izkazalo za porazno, izkoriščevanje delavcev pa pogosta praksa.

Ker bo malo delo za razliko od študentskega dela časovno omejeno, obstaja verjetnost, da se bo kakovost del poslabšala (podjetja ne bodo pripravljena uvajati študente v zahtevna dela, saj bi uvajanje trošilo letno kvoto ur) – slednje je vsekakor v nasprotju z željami študentov, ki si ob študiju želijo delo, ki se s študijsko vsebino povezuje in bogati študentov nabor znanj in veščin.

- **Zakon o malem delu ne podeljuje dodatnih pravic.**

Eden glavnih argumentov ministra Svetlika v boju z očitki je bil, da študentsko delo študentu ne nudi pravic, ki izhajajo iz dela. Slednje sicer v določeni meri drži, a hkrati to drži tudi za novo obliko malega dela. Malo delo ne prinaša povrnjenih stroškov prevoza, plačane malice, plačanega dopusta, regresa za dopust, denarnega nadomestila v času bolezni, odpovednega roka, odpravnine, denarnega nadomestila v času nege otroka, denarnega nadomestila za starševstvo ob rojstvu otroka. Malo delo je prekerno delo in v tem oziru ne rešuje problemov študentskega dela.

Tudi obljubljeni šteti deli v pokojninsko dobo je predlagatelj skrčil in izničil svoj lasten argument: Mali delavec bo tako moral opraviti 1,5 ure malega dela, da bo imel priznane 1 uro pokojninske dobe. Za eno opravljeno delovno uro se bo malemu delavcu priznalo 40 minut za pokojninsko dobo. Dijak ali študent bo moral za 1 leto priznane pokojninske dobe v povprečju delati 5 let in 8 mesecev (če upoštevamo

povprečno število ur, ki jih dijaki in študenti opravijo v okviru študentskega dela). Malim delavcem malo delo prinaša tako malo pokojninske dobe, da bo potrebno delati celo desetletje, preden bomo lahko kandidirali za povprečno delovno mesto, za katerega potrebujemo dve leti delovnih izkušenj.

- **Malo delo študentom in dijakom podvojuje nekatere stroške.**

V Klubu idrijskih študentov smo že večkrat opozarjali, da sistem malega dela podvojuje stroške za zdravstveno zavarovanje. Ker se bodo bremena vplačevanja za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje v celoti prenesla na uporabnike (t.j. dijake in študente), bodo tako študentom in dijakom stroške zdravstvenega zavarovanja kriti dvakrat – prvič so zavarovani po statusu študentka oz. dijaka in drugič bodo stroške krili sami. Na študente in dijake se bo preneslo kritje 14,97% bruto dohodka za prispevke.

- **Brez neurejene štipendijske politike močno ogroža položaj mnogih študentov in študentk.**

Predlagani Zakon o štipendiranju je vsekakor napredek na področju štipendiranja, saj omogoča sočasno pridobivanje več različnih vrst štipendij, a menimo, da dokler nov sistem štipendiranja tudi dejansko ne zaživi (onkraj papirja in parlamentarnih razprav), ne more biti argument pri sprejemanju Zakona o malem delu. O predlaganem Zakonu o štipendiranju se sicer na tem mestu ne bomo obširneje izrekli, a menimo, da obstoječe stanje štipendijske politike ni primerno. Nekateri ukrepi Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve v zadnjem letu pa so stanje še poslabšali (ukinitev štipendij za šolajočo se mladino od 15. do 18. leta, zamik obravnave štipendijskega zakona pa je podeljevanje štipendij javno obljubljenega 1. januarja 2011 zamaknil na 1. september 2011, neurejen sistem štipendij za nadarjene, ...). Tudi ogromne vsote nerazdeljenih štipendij pričajo o stanju štipendijskega sistema – na eni strani ogromno obljub in lepih besed, na drugi pa nerazdeljene štipendije.

Opozoriti želimo, da so obljube o večjem številu štipendij pesek v oči – o številu in povišanju državnih štipendij bomo lahko govorili šele s 1. septembra 2011, ko se bodo na razpis prijavi kandidati. Do takrat je govor o višje številu štipendij le hipotetiziranje, katerega izid je odvisen od profilov kandidatov in višini cenusa (o neobstoju „občutka“ za določanje cenusa pa dovolj povedo že omenjena nerazdeljena sredstva).

Študentsko delo je (bil) socialni korektiv – premnogim študentom brez štipendije je omogočal dodaten zaslužek in sredstva za študij – malo delo izničuje vlogo socialnega korektiva, a na njegovo mesto ne postavlja primerne štipendijske politike.

- **Zakon o malem delu ne vpeljuje enotne evidence vpisa.**

Nezadovoljno ugotavljamo, da je bilo iz predloga Zakona o malem delu z dne 10.9.2010 v 33. členu umaknjeno določilo o povezovanju centralne evidence malega dela z enotno evidenco vpisov. Prav enotna evidenca vpisov pa je tisti ukrep, ki ga v študentskem organiziranju že več let zagovarjamo za reševanje problema t.i. „večnih študentov“, torej fiktivnih vpisov na izobraževalne ustanove.

Prav fiktivne vpise in „večne študente“ je minister dr. Svetlik večkrat omenjal kot anomalijo in reševanje tega problema povezoval z Zakonom o malem delu in ukinitvijo študentskega dela (ki naj bi podaljševanje študija in fiktivne vpise vzpodbujalo). Tudi na tem mestu je predlagatelj izničil svoj argument, saj v Zakon o malem delu ni vključil enotne evidence vpisa, ki probleme rešuje. Študenti se zavedamo problema fiktivnih vpisov, ki naj bi predstavljali tudi do 30% vpisa. Študentska organizacija Slovenije (ŠOS) je z dodatno analizo učinkov ZMD potrdila, da bi enotna evidenca vpisov zadovoljivo rešila problem študentskega dela, saj bi se 10 % fiktivnih študentov 1. letnika v višjem šolstvu in 30 % fiktivnih študentov prvih letnikov visokega šolstva, ter 40 % fiktivnih izrednih dijakov izločilo iz sistema študentskega dela, ob tem pa bi država za 90 milijonov evrov znižala stroške izobraževanja, ki jih prinesejo fiktivni vpisi. Enotna evidenca vpisa torej je rešitev problema in zagovarjamo njeno vpeljavo – a kot popravek v sistemu študentskega dela.

- **Zakon o malem delu zmanjšuje sredstva za avtonomno študentsko organiziranje.**

V Klubu idrijskih študentov smo skeptični tudi zato, ker posega na področje študentskega organiziranja. Strinjamo se, da je le-to potrebno korenitih reform, ki so potrebne za nadaljnjo transparentno delovanje organizacij. Zavedamo se, da so v okviru tega najbolj problematične krovne organizacije, predvsem ŠOU v Ljubljani, vendar se žal zadevo posplošuje na vso študentsko organiziranje, ki je bistveno širše organizirano. V okviru študentskih organizacij spadajo namreč tudi študentski klubi, ki so pomembno

gonilo razvoja dejavnosti v bolj ali manj odročnih regijskih središčih. S tem, ko se namreč posega v financiranje Študentske organizacije Slovenije, se posega tudi v financiranje manjših klubov. Ministrstvo z novim zakonom znižuje prispevke za ŠOS s 4,5 % na 4 %, ki se bodo v nadaljnjih letih še zniževali. Tako zakon predvideva delni prenos tega prispevka v poseben razpisni sklad, iz katerega bodo lahko črpale mladinske organizacije. S sledečim financiranjem se v Klubu idrijskih študentov ne strinjamo, saj bomo zaradi proporcionalnega sistema na tak način najbolj izgubili mali študentski klubi, ki ne bomo več imeli prepotrebnega začetnega kapitala. Veliki klubi in ŠOU-ji bodo s tem izgubili manj, saj bodo še vedno imeli prihodke, ki bodo zadoščali za osnovno delovanje, se pa bodo verjetno začeli ukvarjati s pridobitnimi dejavnostmi, ki bodo v nasprotju s sedanjimi nepridobitnimi. Najslabše pa bomo odnesli ravno mali klubi, ki smo tudi moralno gonilo sedanjega študentskega organiziranja, saj največkrat s podporo domačega okolja pomembno prispevamo k razvijanju družbenega življenja. Bojimo se, da zaradi prevelikih stroškov in časovne nezmožnosti ne bomo uspeli redno izpolnjevati razpisov, ki bodo birokratsko vodeni iz Ljubljane, ki žal po našem mnenju velikokrat nima izpopolnjenega občutka o potrebah manjših krajev in občin. V nasprotju z velikimi klubi in ŠOU-ji v manjših klubih delujemo prostovoljno, saj delujemo predvsem zaradi želje po razvitejši in inovativnejši družbi. Naš klub organizira vrsto dogodkov, ki popestrijo družabno dogajanje na območju Upravne enote Idrija, trudimo se, da organiziramo vsaj en dogodek na teden, kljub temu si pa za to delovanje ne izplačujemo honorarjev. Vkolikor bi pristali na uvedbo razpisov za radeljevanje študentskega denarja, bi želeli, da se razpisni denar ne bi razdeljeval preko birokratsko vodenih centrov, marveč bi se razdeljeval preko občin ali (morebitnih) pokrajin, saj bi tam lažje ocenili, kateri projekti si denar zaslužijo. S tem bi vsaj delno omilili izgubo velike količine denarja, ki se malim klubom obeta ob morebitnem sprejetju novega zakona.

Študentsko delo predstavlja le 3% dela – nov sistem bo vse napake študentskega dela razširil na upokojene in brezposelne, hkrati pa ne bo odstranil pomanjkljivosti študentskega dela. Študenti smo večkrat predlagali možne rešitve – a bili preslišani.

Če zaključimo, menimo, da zakon vpeljuje negotovo obliko dela, ne zagotavlja ključnih socialnih pravic, predvideva zahteven administrativen sistem, predvsem pa je eksperiment - učinki zakona so neznani tako zagovornikom kot nasprotnikom – slednje pa ne bi smelo biti način delovanja v sodobni moderni državi.

V Klubu idrijskih študentov bomo med zbiranjem podpisov za referendum spremljali tudi obravnavo zakona na seji Državnega sveta – verjamemo, da bodo državni svetniki dovolj modri in Zakon o malem delu zavrnil – izvedba referenduma bi bila potrata denarja, ki pa jo bomo žal mogli plačati, če bodo izvoljeni odločevalci ravnali nerazumno.

S spoštovanjem,

za Klub idrijskih študentov pripravila Matevž Straus in Drejc Kokošar